

Patrycja Dyluś-Borcza, Natalia Klima-Piotrowska,
Bartłomiej Piotrowski

Cudzoziemiec jako sprawca przestępstwa w polskim procesie karnym (prawa i obowiązki)

Foreigner as a perpetrator of crime in the Polish
criminal process (rights and obligations)

1. Zasady ponoszenia odpowiedzialności przez cudzoziemca

Co do zasady cudzoziemcy, którzy popełnili przestępstwo lub wykroczenie na terytorium Polski, ponoszą taką samą odpowiedzialność jak obywatele polscy. W toczącym się przeciwko nim postępowaniu są oni podmiotami określonych praw i obowiązków na tych samych zasadach jak Polacy.

Ponadto, stosownie do art. 110 § 1 ustawy z 6 VI 1997 r. – Kodeks karny (t.j. z 2 XII 2021 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 2345 z późn. zm.; dalej: k.k.), ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemca, który popełnił za granicą czyn zabroniony skierowany przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej oraz do cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo o charakterze terrorystycznym. Zgodnie z § 2 tego przepisu ustawę karną polską stosuje się w razie popełnienia przez cudzoziemca za granicą czynu zabronionego innego niż wymieniony w § 1, jeżeli czyn zabroniony jest w ustawie karnej polskiej zagrożony karą przekraczającą dwa lata pozbawienia wolności, a sprawca przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie postanowiono go wydać. Przepis ten wyraża dwie zasady stosowania przepisów polskiej ustawy karnej do przestępstw popełnionych przez cudzoziemca za granicą:

- 1) zasadę narodowości przedmiotowej w postaci zwykłej (zasada ochronna ograniczona) (§ 1);
- 2) zasadę odpowiedzialności zastępczej (§ 2).

Przyjęcie zasady ochronnej ograniczonej uwarunkowane jest spełnieniem trzech przesłanek:

- 1) sprawcą przestępstwa jest cudzoziemiec;
- 2) popełniony czyn zabroniony skierowany jest przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej bądź też kwalifikowany jest jako przestępstwo o charakterze terrorystycznym;
- 3) czyn stanowi przestępstwo zarówno w polskiej ustawie karnej, jak i ustawie obowiązującej w miejscu jego popełnienia (tzw. wymóg podwójnej karalności)¹.

Z kolei zastosowanie polskiej ustawy karnej na podstawie zasady odpowiedzialności zastępczej jest możliwe w sytuacji, kiedy:

- 1) osoba będąca cudzoziemcem popełniła za granicą przestępstwo, które nie jest skierowane przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej ani też nie może być kwalifikowane jako przestępstwo o charakterze terrorystycznym;
- 2) popełnione przestępstwo zagrożone jest w polskiej ustawie karnej karą przekraczającą dwa lata pozbawienia wolności;
- 3) sprawca tego czynu przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) popełniony za granicą czyn stanowi przestępstwo zarówno w polskiej ustawie karnej, jak i ustawie obowiązującej w miejscu jego popełnienia (tzw. wymóg podwójnej karalności);
- 5) zaistniał warunek negatywny w postaci braku postanowienia o wydaniu sprawcy².

Dodatkowo należy zwrócić uwagę na treść art. 112 k.k. – wyrażającego zasadę ochronną (narodowości przedmiotowej) w postaci bezwzględnej (obostrzonej), który stanowi, że niezależnie od przepisów

¹ J. Raglewski w: *Kodeks...*, komentarz do art. k.k.

² J. Raglewski, w: *Kodeks...*, komentarz do art. k.k.

obowiązujących w miejscu popełnienia czynu zabronionego, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca w razie popełnienia przestępstw szczególnie godzących w polskie interesy:

- 1) przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu lub zewnętrznemu Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) przestępstwa przeciwko polskim urządóm lub funkcjonariuszóm publicznym oraz przestępstwa wyłudzenia poświadczenia nieprawdy od polskiego funkcjonariusza publicznego lub innej osoby uprawnionej na podstawie prawa polskiego do wystawienia dokumentu;
- 3) przestępstwa przeciwko istotnym polskim interesóm gospodarczym;
- 4) przestępstwa fałszywych zeznań, złożenia fałszywego oświadczenia, opinii lub tłumaczenia, posłużenia się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby, poświadczającym nieprawdę lub fałszywym – wobec urzędu polskiego;
- 5) przestępstwa, z którego została osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wreszcie zgodnie z art. 113 k.k., niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa, ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemca, którego nie postanowiono wydać, w razie popełnienia przez niego za granicą przestępstwa, do którego ścigania Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana na mocy **umowy** międzynarodowej, lub przestępstwa określonego w **Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego**, sporządzonym w Rzymie 17 VII 1998 r. (Dz.U. z 2003 r., poz. 708 oraz Dz.U. z 2018 r., poz. 1753).

2. Prawa i obowiązki cudzoziemca – strony postępowania karnego na poszczególnych jego etapach

W kontekście wydarzeń, które w ciągu kilku ostatnich miesięcy mają miejsce w stosunku do cudzoziemców przy udziale służb i organów państwowych, warto zwrócić uwagę na podstawowe prawa i obowiązki cudzoziemców od momentu ich zatrzymania w związku z domniemanym popełnieniem przez nich przestępstwa, do którego zastosowanie będzie mieć polska ustawa karna.

2.1. Prawo do obrony i prawo do pomocy prawnej z urzędu

Przed wszystkim należy podkreślić, iż od chwili zatrzymania osobie podejrzewanej o popełnienie przestępstwa przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym zatrzymanego należy pouczyć. Stosownie do treści art. 245 § 1 ustawy z 6 VI 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. z 1 III 2021 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 534 z późn. zm., dalej: k.p.k.), zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi rozmowę, z zachowaniem poufności. Jedynie w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny. W tym miejscu trzeba wskazać, że zgodnie z art. 6 k.p.k. oskarżonemu (pod którym to pojęciem należy rozumieć także podejrzanego, o ile w dalszej części opracowania nie zaznaczono inaczej) przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć.

Obronę ustanawia oskarżony, jednak do czasu ustanowienia obrońcy przez oskarżonego pozbawionego wolności, obrońcę może ustanowić inna osoba, o czym niezwłocznie zawiadamia się oskarżonego. Upoważnienie do obrony może być udzielone na piśmie albo przez oświadczenie do protokołu organu prowadzącego postępowanie karne.

Oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Powyższe stosuje się odpowiednio, jeżeli oskarżony żąda wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej. Ponadto art. 79 k.p.k. i art. 80 k.p.k. określają sytuacje, w których oskarżony winien mieć zapewnioną obronę obligatoryjną. Co ważne, strona inna niż oskarżony może ustanowić pełnomocnika, natomiast osoba niebędąca stroną może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu (art. 87 § 1 i § 2 k.p.k.).

Szczególne standardy w zakresie prawa do obrony wynikają z Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22 X 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa

do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (dalej: Dyrektywa o dostępie do adwokata), która ustanawia normy minimalne dotyczące m.in. praw podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym dostępu do adwokata, do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia podejrzanym i oskarżonym prawa dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Prawo to powinno być realizowane bez zbędnej zwłoki, w tym niezwłocznie po pozbawieniu wolności. Zgodnie z Dyrektywą prawo dostępu do adwokata winno pociągać za sobą prawo podejrzanego i oskarżonego do spotykania się na osobności i porozumiewania się z reprezentującym ich adwokatem, także przed przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy, ponadto prawo podejrzanego i oskarżonego do obecności oraz skutecznego udziału adwokata w czasie ich przesłuchiwania, jak też prawo podejrzanego i oskarżonego co najmniej do obecności swojego adwokata podczas takich czynności dochodzeniowych lub dowodowych, jak okazanie w celu rozpoznania, konfrontacja czy eksperymenty procesowe polegające na odtworzeniu przebiegu zdarzenia. Co ważne, w świetle Dyrektywy państwa członkowskie winny dokładać starań, aby udostępniać informacje ogólne mające ułatwić podejrzanym lub oskarżonym uzyskanie dostępu do adwokata.

Dyrektywa kładzie również szczególny akcent na zasadę poufności porozumiewania się pomiędzy podejrzanym lub oskarżonym a ich adwokatem przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata, co obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne i inne formy porozumiewania się, dozwolone na mocy prawa krajowego. Dyrektywa o dostępie do adwokata pozwala na tymczasowe odstępstwo od prawa do natychmiastowego kontaktu z adwokatem po zatrzymaniu, jak również od obecności adwokata przy wymienionych wyżej trzech czynnościach dochodzeniowych wyłącznie w szczególnych okolicznościach i wyłącznie na etapie przed procesem³.

³ B. Grabowska-Moroz, w: *Prawo...*, s. 6.

Istotne znaczenie w tym kontekście ma także Dyrektywa (UE) 2016/1919 z 26 X 2016 r., ustanawiająca wspólne normy minimalne dotyczące prawa do pomocy prawnej z urzędu m.in. dla osób podejrzanych i oskarżonych, które zostały zatrzymane i mają prawo do pomocy prawnej w postępowaniach karnych na podstawie prawa unijnego lub krajowego lub które uczestniczą w czynnościach dochodzeniowych (okazaniu, konfrontacji i odtworzeniu przebiegu czynu zabronionego)⁴.

Wspomnieć wreszcie należy o standardzie dla prawa do obrony wynikającym z art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej: EKPCz), który stanowi, że każdy oskarżony o popełnienie czynu zabronionego ma co najmniej prawo do bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, jak też opartym na tym przepisie orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Wszystkie powyższe regulacje mają fundamentalne znaczenie dla realizacji prawa do obrony i korzystania z pomocy prawnej na każdym etapie postępowania, od najwcześniejszego jego stadium, co w szczególności dotyczy cudzoziemca występującego w roli podejrzanego lub oskarżonego w postępowaniu karnym, czyli od chwili jego zatrzymania. Rzeczywista realizacja prawa do obrony w tym przypadku ma kluczowe znaczenie, tym bardziej że prawa cudzoziemca w postępowaniu mogą zostać istotnie naruszone na skutek bariery językowej i nieznajomości procedur prawnych w obcym dla niego kraju.

Nie ulega także wątpliwości, że już na wstępnych etapach postępowania sposób traktowania zatrzymanego, jak też przeprowadzenia czynności procesowych z jego udziałem rzutuje na jego sytuację procesową na dalszych etapach postępowania karnego i w toku całego postępowania. Zapewnienie cudzoziemcowi prawa do obrony w jego realnym wymiarze, w tym umożliwienie mu niezwłocznego kontaktu z adwokatem z zapewnieniem poufności oraz zagwarantowanie prawa udziału adwokata w czynnościach procesowych z udziałem cudzoziemca ma znaczenie zwłaszcza w świetle informacji o trudnościach, jakie napotykają pełnomocnicy cudzoziemców ustanowieni w sprawie udzielenia

⁴ B. Grabowska-Moroz, w: *Prawo...*, s. 7.

cudzoziemcowi ochrony międzynarodowej w kontakcie z nim bądź z funkcjonariuszami Straży Granicznej w sytuacji zatrzymania cudzoziemca na terenie Polski. Jest to o tyle rażące, że w większości przypadków mamy do czynienia z zatrzymaniem cudzoziemca, z czym winny się wiązać dla niego prawa określone przepisami, w tym prawo do kontaktu z adwokatem.

Cudzoziemcom odmawia się nie tylko prawa do kontaktu z adwokatem i jego obecności w czasie czynności, ale odmawia się adwokatowi udzielenia jakichkolwiek informacji dotyczących jego mocodawcy, a nawet wstępu na teren placówki Straży Granicznej, w jakiej znajduje się jego mocodawca. Jest to rażące naruszenie podstawowych praw przysługujących zatrzymanemu cudzoziemcowi, w tym fundamentalnego prawa do obrony oraz prawa do kontaktu z adwokatem, prawa do informacji oraz prawa do obecności adwokata w czasie czynności realizowanych z udziałem zatrzymanego cudzoziemca.

Szczególnego omówienia wymaga także sytuacja nieletniego cudzoziemca, który został zatrzymany przez funkcjonariuszy służb państwowych. Od razu trzeba podkreślić, że ustawa z 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. z 13 IV 2018 r., Dz.U. z 2018 r., poz. 969; dalej: u.p.n.) w art. 3 stanowi, że w sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego oraz zmierzając w miarę potrzeby do prawidłowego spełnienia przez rodziców lub opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego, uwzględniając przy tym interes społeczny (§ 1).

W postępowaniu z nieletnim bierze się pod uwagę osobowość nieletniego, a w szczególności wiek, stan zdrowia, stopień rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru, a także zachowanie się oraz przyczyny i stopień demoralizacji, charakter środowiska oraz warunki wychowania nieletniego (§ 2). Są to ważne zasady, jakimi powinni się kierować funkcjonariusze służb państwowych w kontakcie i przy realizacji czynności z udziałem nieletniego zatrzymanego.

Do zatrzymania nieletniego, a następnie umieszczenia go w policyjnej izbie dziecka, może dojść w sytuacji, gdy to konieczne ze względu na okoliczności sprawy, gdy co do nieletniego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu, albo gdy nie można

ustalić jego tożsamości. Zatrzymanego nieletniego informuje się natychmiast o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata, prawie do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania i prawie do złożenia zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Nieletniego należy niezwłocznie przesłuchać. Nieletniemu, na jego żądanie, umożliwia się nawiązanie kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z adwokatem (art. 32g u.p.n.). O zatrzymaniu nieletniego funkcjonariusze służb państwowych winni niezwłocznie zawiadomić rodziców albo opiekuna nieletniego. To na nich ciąży także obowiązek informacyjny o nieletnim w stosunku do jego rodziców lub opiekunów. O zatrzymaniu nieletniego należy również niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin od chwili zatrzymania, zawiadomić właściwy sąd rodzinny (art. 32g § 5 i § 6 u.p.n.). Zgodnie z art. 18a pkt 1 u.p.n. nieletniemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z obrońcy, o czym należy go pouczyć przed przystąpieniem do przesłuchania lub wysłuchania. W sytuacjach określonych w art. 32c ustawy nieletniemu należy ustanowić obrońcę z urzędu.

Standardy, jakie powinny w takich przypadkach obowiązywać w postępowaniu z dziećmi, określa Dyrektywa (UE) 2016/800 w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym z 11 V 2016 r. (Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci), która ustanawia wspólne normy minimalne dotyczące niektórych praw dzieci podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym. Dyrektywa w znacznej części powiela standardy dostępu do pomocy prawnej określone w Dyrektywie o dostępie do adwokata, w pewnych kwestiach przewidując dodatkowe zabezpieczenia. I tak w art. 4 przewiduje szczególne obowiązki informacyjne wobec dziecka będącego podejrzanym lub oskarżonym w postępowaniu karnym, w tym o ich sytuacji prawnej, o przysługujących im prawach oraz o ogólnych aspektach przebiegu postępowania. Niezwłocznie, gdy dziecko zostaje poinformowane, że jest podejrzanym lub oskarżonym, winno mu się udzielić informacji o prawie do poinformowania podmiotu odpowiedzialności rodzicielskiej, prawie do pomocy adwokata, prawie do ochrony prywatności, prawie do towarzyszenia dziecku na etapach postępowania innych niż rozprawa oraz posiedzenie sądowe przez podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej, prawie do pomocy prawnej z urzędu.

Na najwcześniejszym właściwym etapie winno się poinformować dziecko o prawie do indywidualnej oceny, prawie do badania lekarskiego, w tym prawa do pomocy medycznej, prawie do ograniczenia pozbawienia wolności i do stosowania środków alternatywnych, w tym prawie do okresowej kontroli aresztowania, prawie do towarzyszenia dziecku podczas rozprawy i posiedzeń sądowych przez podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej, prawie do osobistej obecności na rozprawie i prawie do skutecznych środków naprawczych. Przy pozbawieniu wolności winno się natomiast poinformować dziecko o prawie do szczególnego traktowania w czasie pozbawienia wolności. Informacji udziela się pisemnie lub ustnie, w prostym i przystępnym języku.

Dyrektywa kładzie szczególny nacisk na realne i skuteczne wykonywanie przysługującego dzieciom prawa do obrony. Pomoc adwokata winna zostać zapewniona dzieciom bez zbędnej zwłoki po tym, jak zostaną poinformowane, że są podejrzanymi lub oskarżonymi, a w każdym przypadku począwszy od najwcześniejszego terminu, w tym bez zbędnej zwłoki po pozbawieniu wolności. Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci zawiera również zabezpieczenie, które nie występuje jako powszechny standard w Dyrektywie o dostępie do adwokata: „jeżeli zgodnie z niniejszym artykułem dziecko musi korzystać z pomocy adwokata, ale adwokat jest nieobecny, właściwe organy odraczają przesłuchanie dziecka lub inne czynności dochodzeniowo-śledcze lub związane z gromadzeniem dowodów (...) na inny rozsądny termin, tak aby umożliwić przybycie adwokata, lub, jeżeli dziecko nie ustanowiło adwokata, aby zorganizować dziecku adwokata”⁵.

2.2. Prawo zatrzymanego do pomocy medycznej i badań lekarskich

Artykuł 15 ust. 6 ustawy z 6 IV 1990 r. o Policji (t.j. z 1 X 2021 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 1882 z późn. zm.; dalej: ustawa o Policji) stanowi, że zatrzymanie osób w trybie i w przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw powinno być wykonywane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której zostaje podjęte. Co ważne, art. 15 ust. 5 ustawy o Policji nakazuje, aby osoba zatrzymana została niezwłocznie poddana – w razie uzasadnionej

⁵ B. Grabowska-Moroz, w: *Prawo...*, s. 8.

potrzeby – badaniu lekarskiemu lub by została jej udzielona pierwsza pomoc medyczna.

Szczegółowe zasady przeprowadzania badań lekarskich oraz udzielania pomocy medycznej osobom zatrzymanym przez Policję określa Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 13 IX 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 r., poz. 1102). Analogiczne przepisy w stosunku do osób zatrzymanych obowiązują funkcjonariuszy Straży Granicznej na podstawie przepisu art. 11 ust. 1b oraz art. 11 ust. 3 ustawy z 12 X 1990 r. o Straży Granicznej (t.j. z 21 lipca 2021 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 1486; dalej: ustawa o Straży Granicznej) oraz w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 27 VI 2002 r. w sprawie trybu przeprowadzania badań lekarskich osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej (Dz.U. z 2002 r., nr 89 poz. 893 z późn. zm.).

I tak, z § 1 ust. 1 Rozporządzenia sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję wynika, że osobie zatrzymanej przez Policję udziela się niezwłocznie pierwszej pomocy lub kwalifikowanej pierwszej pomocy w przypadku, gdy osoba ta znajduje się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, określonego w przepisach o państwowym ratownictwie medycznym. Rozporządzenie przewiduje, że policjant winien niezwłocznie podjąć działania zmierzające do skutecznego powiadomienia dyspozytora medycznego o stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego osoby zatrzymanej i postępować zgodnie z przekazanymi przez niego informacjami. Zgodnie z rozporządzeniem osobę zatrzymaną poddaje się badaniu lekarskiemu, gdy:

- 1) osoba ta oświadcza, że cierpi na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia, żąda przeprowadzenia badania lekarskiego lub posiada widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego;
- 2) z posiadanych przez Policję informacji lub z okoliczności zatrzymania wynika, że osobą zatrzymaną jest:
 - a) kobieta w ciąży,
 - b) kobieta karmiąca piersią,
 - c) osoba chora zakaźnie,
 - d) osoba z zaburzeniami psychicznymi,
 - e) nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Badanie lekarskie osoby zatrzymanej przeprowadza lekarz udzielający jej świadczeń zdrowotnych na miejscu lub lekarz najbliższego podmiotu wykonującego działalność leczniczą, właściwego ze względu na stan zdrowia tej osoby. Badanie lekarskie osoby zatrzymanej powinno nastąpić niezwłocznie.

Podobnie z § 8 Rozporządzenia w sprawie trybu przeprowadzania badań lekarskich osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej wynika, że pierwszej pomocy medycznej osobie zatrzymanej udziela się w razie wypadku, urazu, zatrucia, porodu, nagłego zachorowania lub nagłego pogorszenia stanu zdrowia powodującego zagrożenie życia. Z kolei § 1 Rozporządzenia stanowi, że badanie lekarskie osoby zatrzymanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej przeprowadza się, gdy:

- 1) osobie zatrzymanej została udzielona pierwsza pomoc medyczna,
- 2) zachodzi uzasadniona obawa, że osoba ta znajduje się w stanie zagrażającym jej życiu lub zdrowiu,
- 3) osoba zatrzymana oświadcza, że cierpi na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie zagrażałoby jej życiu lub zdrowiu,
- 4) z posiadanych przez Straż Graniczną informacji lub okoliczności zatrzymania wynika, że osoba ta jest podejrzana o chorobę zakaźną.

Co istotne, na Straży Granicznej ciąży obowiązek przewiezienia osoby zatrzymanej do podmiotu leczniczego w celu przeprowadzenia badania lekarskiego, jak też zapewnienia obecności tłumacza podczas badania lekarskiego na ustny wniosek lekarza badającego (§ 5 ust. 1 pkt 1 i 3 Rozporządzenia).

2.3. Prawo do informacji oraz prawo do tłumaczenia

Osobie zatrzymanej od samego początku przysługują szerokie prawa do uzyskiwania wyjaśnień i informacji o podstawach prowadzonych wobec niej czynności, jej sytuacji prawnej i procesowej oraz poszczególnych etapach prowadzonego wobec niej postępowania.

I tak art. 244 § 2 k.p.k. stanowi, że zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach – w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, do złożenia

oświadczenia i odmowy złożenia oświadczenia, do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania, do dostępu do pierwszej pomocy medycznej oraz o prawach wskazanych w art. 245, art. 246 § 1 i art. 612 § 2, jak również o treści art. 248 § 1 i 2 k.p.k. – a także wysłuchać go.

Podejrzany do czasu zawiadomienia go o terminie zaznajomienia z materiałami śledztwa może żądać podania mu ustnie podstaw zarzutów, a także sporządzenia uzasadnienia na piśmie, o czym należy go pouczyć. Uzasadnienie doręcza się podejrzanemu i ustanowionemu obrońcy w terminie 14 dni. W uzasadnieniu należy w szczególności wskazać, jakie fakty i dowody zostały przyjęte za podstawę zarzutów (art. 313 § 3 i § 4 k.p.k.).

Co więcej, przed pierwszym przesłuchaniem należy pouczyć podejrzanego o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do informacji o treści zarzutów i ich zmianach, do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, do korzystania z pomocy obrońcy, w tym do wystąpienia o obrońcę z urzędu w wypadku określonym w art. 78 oraz o treści art. 338b, do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 72 § 1, art. 156 § 5 i 5a, art. 301, art. 335, art. 338a i art. 387 oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, art. 75, art. 133 § 2, art. 138 i art. 139.

Pouczenie należy wręczyć podejrzanemu na piśmie; podejrzany otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem (art. 300 § 1 i 4 k.p.k.). Pouczenia otrzymywane przez podejrzanego przed pierwszym przesłuchaniem są przetłumaczone na inne języki, których wzory dostępne są do pobrania na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Krajowej czy Policji⁶. W toku postępowania podejrzany, a potem oskarżony, otrzymują kolejne pisemne i ustne pouczenia o swoich uprawnieniach i obowiązkach w związku z podejmowaniem działań mających znaczenie dla postępowania, stosownie do poszczególnych etapów postępowania. Te dalsze pouczenia nie są już jednak przetłumaczone na inne języki, co tym bardziej wskazuje na potrzebę korzystania

⁶ < <https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/tlumaczenia-wzorow-pouczen/tlumaczenia-wzorow-pouczen> >; < <https://isp.policja.pl/isp/do-pobrania/8103,Wzory-pouczen-w-postepowaniu-karnym-w-26-jezykach.html> >; < <https://www.arch.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/wzory-pouczen> >.

przez cudzoziemca z pomocy profesjonalnego pełnomocnika lub obrońcy oraz instytucji udzielających bezpłatnej pomocy prawnej, jak też z pomocy tłumacza.

Stosownie do art. 72 § 1 k.p.k. oskarżony ma prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim. Przepis ten ma charakter gwarancyjny, realizując minimalny standard prawa do obrony wynikający z regulacji międzynarodowych, tj. art. 6 ust. 3 lit. a) i e) EKPCz: „Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do: a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji, w języku dla niego zrozumiałym, o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia (...); e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie” oraz art. 14 ust. 3 lit. a) i f) Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych: „Każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo na zasadach pełnej równości co najmniej do następujących gwarancji: a) otrzymania niezwłocznie szczegółowej informacji w języku dla niej zrozumiałym o rodzaju i przyczynie oskarżenia (...); f) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli oskarżony nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie”.

Gdy chodzi o rozumienie pojęcia „niewładania w wystarczającym stopniu językiem polskim”, to zarówno z orzecznictwa, jak i komentarzy wynika, że nie chodzi tu tylko o sytuacje, w których oskarżony w ogóle nie posługuje się językiem polskim, ale również takie, kiedy oskarżony „wprawdzie w pewnym stopniu zna język polski, jednak nie jest to wystarczające do prowadzenia samodzielnej obrony”⁷. Co także istotne, tłumaczenie nie musi być zapewnione w języku ojczystym oskarżonego, a w takim, w którym komunikuje się on w stopniu pozwalającym na realne urzeczywistnienie prawa do obrony.

Zgodnie z art. 72 § 2 k.p.k. tłumacza należy wezwać do czynności z udziałem oskarżonego nie władającego językiem polskim w wystarczającym stopniu. Na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy tłumacza należy wezwać również w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony. Oskarżonemu, który nie włada w wystarczającym stopniu

⁷ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7 marca 2016 r., II AKa 3/16.

językiem polskim, postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie doręcza się wraz z tłumaczeniem. Za zgodą oskarżonego można poprzestać na ogłoszeniu przetłumaczonego orzeczenia kończącego postępowanie, jeżeli nie podlega ono zaskarżeniu (art. 72 § 3 k.p.k.).

W tym miejscu warto się odwołać do Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z 20 X 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym. W świetle art. 3 ust. 1 i 2 Dyrektywy, określającego istotne dokumenty wymagające pisemnego tłumaczenia w postępowaniu karnym, katalog dokumentów wymienionych w art. 72 § 2 k.p.k. wydaje się nawet szerszy. W polskiej procedurze karnej nie ma jednak przepisu odpowiadającego art. 3 ust. 3 Dyrektywy, który uprawnia właściwe organy do decydowania w każdej sprawie, czy inne, poza wymienionymi w art. 3 ust. 2, dokumenty mają istotny charakter (i w związku z tym wymagają tłumaczenia pisemnego). Nadto przepis ten przyznaje oskarżonemu i jego obrońcy uprawnienie do wnioskowania o uznanie jakiegoś dokumentu za istotny, a w rezultacie domagania się jego nieodpłatnego przetłumaczenia na piśmie. W związku z powyższym dopuszczalne jest wnioskowanie przez oskarżonego i jego obrońcę o przetłumaczenie pisemne istotnych dla prawidłowej realizacji prawa do obrony dokumentów (np. opinii biegłego) w oparciu o przytoczony przepis Dyrektywy.

Artykuł 204 § 3 k.p.k. stanowi, że do tłumacza stosuje się odpowiednie przepisy dotyczące biegłych, przy czym najistotniejsze są tu regulacje dotyczące przesłanek wyłączenia tłumacza na tych samych podstawach, co wyłączenie biegłego (art. 196 k.p.k.). Dodatkowo wskazać należy, że Dyrektywa o prawie do tłumaczenia w art. 2 ust. 5 oraz art. 3 ust. 5 przewiduje uprawnienie dla podejrzanego, oskarżonego i ich obrońcy do złożenia skargi, że jakość tłumaczenia ustnego jest niewystarczająca, aby zagwarantować rzetelność postępowania. Jednocześnie Dyrektywa obliuguje państwa członkowskie do podjęcia konkretnych środków w celu zapewnienia jakości tłumaczenia pisemnego i ustnego wystarczającej do zagwarantowania rzetelności postępowania, w szczególności poprzez zapewnienie, aby podejrzeni lub oskarżeni rozumieli zarzuty i dowody przeciwko nim i byli w stanie wykonywać swoje prawo do obrony (art. 5 ust. 1 w zw. z art. 2 ust. 8 i art. 3 ust. 9 Dyrektywy).

Obok przypadków, w których oskarżony nie włada językiem polskim w stopniu wystarczającym, obowiązek wezwania tłumacza powstanie także, gdy oskarżony jest głuchy lub niemy, a nie wystarcza porozumienie się z nim za pomocą pisma (art. 204 § 1 pkt 1 k.p.k.).

Na podkreślenie zasługuje bezpłatny charakter pomocy tłumacza, oznaczający, że oskarżonego nie można obciążyć kosztami tych tłumaczeń na żadnym etapie postępowania. Zgodnie z art. 619 § 3 k.p.k. koszty związane z udziałem w postępowaniu tłumacza w zakresie koniecznym dla zapewnienia oskarżonemu jego prawa do obrony ponosi Skarb Państwa.

Ważnym uprawnieniem strony postępowania karnego, tj. podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym oraz oskarżonego w toku postępowania sądowego, jest możliwość wglądu w akta sprawy i zapoznania się z materiałem dowodowym dotyczącym jego sprawy, przy czym w przypadku podejrzanego uprawnienie to doznaje znacznych ograniczeń. W postępowaniu przed sądem zasadą jest, że oskarżonemu i jego obrońcy udostępnia się akta sprawy oraz daje możliwość sporządzania z nich odpisów lub kopii, przy czym kopie dokumentów z akt sprawy wydaje się odpłatnie, zaś samodzielnie sporządzone odpisy, w tym fotokopie, są wolne od opłat. Jeżeli w aktach sprawy znajdują się materiały o klauzuli „tajne” lub „ściśle tajne”, przeglądanie akt w tej części odbywa się z zachowaniem rygorów określonych przez prezesa danego sądu, zaś odpisów i kopii takich dokumentów zazwyczaj się nie wydaje (art. 156 §§ 1–4 k.p.k.).

Inaczej wygląda kwestia dostępu do akt sprawy w toku postępowania przygotowawczego (art. 156 § 5 k.p.k.), gdzie prowadzący postępowanie wydaje zarządzenie co do zakresu udostępnienia, sporządzenia odpisów lub kopii oraz wydania odpisów i kopii stronie postępowania. Podstawą odmowy dostępu do akt sprawy jest potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa. Taka odmowa dostępu do całości akt sprawy jest możliwa do chwili zawiadomienia o terminie czynności końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania, kiedy to podejrzanemu i jego obrońcy – na ich wniosek – należy udostępnić całe akta sprawy. Wniosek o końcowe zaznajomienie może złożyć podejrzanym lub jego obrońca na każdym etapie postępowania przygotowawczego, ustnie do protokołu lub na piśmie.

Kolejne ograniczenie swobody organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze w dysponowaniu aktami sprawy przewiduje art. 156 § 5a k.p.k., zgodnie z którym w razie złożenia wniosku o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy obligatoryjnie udostępnia się akta sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku.

Co istotne, zarządzenie prowadzącego postępowanie przygotowawcze w przedmiocie odmowy udostępnienia akt w całości albo w części jest zaskarżalne. Zgodnie z art. 159 k.p.k. przysługuje na nie zażalenie do prokuratora sprawującego nadzór nad danym postępowaniem, jeśli zarządzenie pochodzi od prowadzącego niebędącego prokuratorem (np. Policja czy Straż Graniczna). Gdy zarządzenie zostało wydane przez prokuratora, wówczas zażalenie przysługuje do sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji.

Realizacja prawa dostępu do akt jest w przypadku cudzoziemców niewładających językiem polskim w stopniu wystarczającym ściśle powiązana z prawem do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza. Przykładem takiego powiązania może być konieczność wezwania tłumacza do czynności końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego. Jak już wyżej wskazano, istnieje katalog dokumentów, które należy doręczyć oskarżonemu wraz z tłumaczeniem pisemnym, natomiast zaznajomienie z całymi materiałami postępowania może być zrealizowane przy udziale tłumacza dokonującego tłumaczenia ustnego całych akt spraw, co znajduje oparcie w brzmieniu art. 204 § 2 k.p.k. Gdyby w ocenie oskarżonego lub jego obrońcy w aktach sprawy znalazły się dokumenty inne niż wymienione w art. 72 § 3 k.p.k., a które ich zdaniem wymagają tłumaczenia pisemnego, wówczas możliwe jest złożenie umotywowanego wniosku o ich przetłumaczenie na piśmie na podstawie art. 3 ust. 3 Dyrektywy o prawie do tłumaczenia.

Szczególne standardy i gwarancje w zakresie udzielania informacji w postępowaniu karnym osobom podejrzanym i oskarżonym przewiduje Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z 22 V 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (dalej: Dyrektywa o prawie do informacji), natomiast w zakresie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym – wspomniana już wyżej Dyrektywa o prawie do tłumaczenia.

Dyrektywa o prawie do informacji nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia osobom podejrzanym i oskarżonym niezwłocznego udzielenia informacji o ich prawach celem umożliwienia skutecznego ich wykonywania, w szczególności:

- 1) prawa dostępu do obrońcy;
- 2) wszelkich uprawnień do bezpłatnej porady prawnej i warunków jej uzyskania;
- 3) prawa do informacji dotyczących oskarżenia;
- 4) prawa do tłumaczenia ustnego i pisemnego;
- 5) prawa do odmowy składania wyjaśnień.

Zgodnie z Dyrektywą państwa członkowskie mają zapewnić, aby powyższe informacje zostały udzielone pisemnie lub ustnie, w prostym i przystępnym języku, z uwzględnieniem wszelkich poszczególnych potrzeb osób podejrzanych lub oskarżonych, wymagających szczególnego traktowania. Dyrektywa zobowiązuje również państwa członkowskie do zapewnienia osobom zatrzymanym lub aresztowanym niezwłocznego otrzymania pisemnych pouczeń o ich uprawnieniach, które poza tymi wskazanymi wyżej obejmują w szczególności:

- 1) prawo dostępu do materiałów sprawy;
- 2) prawo do poinformowania władz konsularnych oraz jednej osoby;
- 3) prawo dostępu do pilnej pomocy medycznej;
- 4) maksymalnej liczby godzin i dni, podczas których osoba podejrzana lub oskarżona może być pozbawiona wolności, zanim zostanie postawiona przed organem sądowym.

Pouczenia powinny zawierać również podstawowe informacje o wszelkich dostępnych na mocy prawa krajowego możliwościach: zakwestionowania zgodności z prawem aresztowania, oceny zasadności decyzji o aresztowaniu lub złożenia wniosku o zwolnienie tymczasowe. Pouczenia o prawach winny być sporządzone w prostym i przystępnym języku, zrozumiałym dla osoby podejrzanej lub oskarżonej. W przypadku gdy pouczenie o prawach nie jest dostępne w odpowiednim języku, Dyrektywa stanowi, że osoby podejrzone lub oskarżone są informowane o przysługujących im prawach ustnie w języku dla nich zrozumiałym. Następnie przekazuje się im bez nieuzasadnionej zwłoki pouczenie o prawach w języku dla nich zrozumiałym.

Dyrektywa przewiduje również, aby państwa członkowskie zapewniły osobom podejrzanym i oskarżonym niezwłoczne otrzymanie informacji.

Z kolei Dyrektywa o prawie do tłumaczenia przewiduje określone gwarancje dla osób podejrzanych i oskarżonych, którzy nie mówią w języku danego postępowania karnego lub go nie rozumieją, w zakresie niezwłocznego prawa do tłumaczenia ustnego podczas postępowania karnego przed organami śledczymi i sądowymi, w tym również podczas przesłuchania przez policję, wszystkich rozpraw sądowych oraz wszelkich niezbędnych posiedzeń. Na państwach członkowskich ciąży także obowiązek zapewnienia, aby tam, gdzie to konieczne w celu zagwarantowania rzetelności postępowania, dostępne było tłumaczenie ustne kontaktów między podejrzanymi lub oskarżonymi a ich obrońcą, związanych bezpośrednio z jakimkolwiek przesłuchaniem lub składaniem wyjaśnień podczas postępowania lub ze złożeniem odwołania lub innych wniosków proceduralnych. Podejrzanym lub oskarżonym, którzy nie rozumieją języka danego postępowania karnego, winno się również zapewnić w rozsądnym terminie tłumaczenie pisemne wszystkich dokumentów istotnych dla zapewnienia ich zdolności do wykonywania swojego prawa do obrony (obejmują wszelkie orzeczenia o pozbawieniu danej osoby wolności, każdy zarzut lub akt oskarżenia oraz każdy wyrok) oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania. Dyrektywa przewiduje wreszcie zagwarantowanie określonych procedur związanych z możliwością zakwestionowania zarówno decyzji w przedmiocie tłumaczenia, jak i jakości tłumaczenia, o czym była już mowa powyżej.

2.4. Prawo do składania wniosków dowodowych

Jednym z uprawnień oskarżonego i jego obrońcy jest składanie wniosków o przeprowadzenie dowodów w postępowaniu karnym (art. 167 k.p.k. oraz art. 315 § 1 k.p.k. dotyczący postępowania przygotowawczego). We wniosku dowodowym można żądać nie tylko 1) przeprowadzenia określonego dowodu, np. z zeznań świadków, opinii biegłych, z dokumentów, z oględzin, ale także 2) wyszukania określonego dowodu, np. o przeszukiwanie, o odszukanie świadka, 3) przeprowadzenia dowodu w celu ustalenia, gdzie znajduje się inny dowód, 4) czy też sposobu przeprowadzenia dowodu, np. przesłuchanie świadka pod nieobecność oskarżonego czy też konfrontacja.

Wniosek dowodowy można złożyć w formie pisemnej lub ustnie do protokołu. Należy oznaczyć w nim dowód (np. opinia biegłego) oraz

okoliczności, które mają zostać udowodnione (np. stan zdrowia oskarżonego bądź pokrzywdzonego przestępstwem). W przypadku wniosku o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka konieczne jest wskazanie jego imienia i nazwiska oraz adresu, na który można go wezwać.

Wnioski dowodowe można składać w toku całego postępowania karnego, zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym, w obu instancjach, przy czym składając wniosek dowodowy w postępowaniu odwoławczym, odwołujący musi wykazać, że nie mógł powołać takiego dowodu w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (art. 427 § 3 k.p.k.). Należy także pamiętać, że organ procesowy może oddalić wniosek dowodowy strony na tej podstawie, że został on złożony po terminie uprzednio przez organ procesowy zakreślonym, o którym to terminie strona została zawiadomiona (art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k.). Jeśli jednak okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy czyn został popełniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy został popełniony w warunkach recydywy (art. 64 k.k.) lub w warunkach grupy przestępczej (art. 65 k.k.) lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 93g k.k.), to wniosku dotyczącego tych okoliczności oddalić nie można, nawet jeśli został złożony po terminie zakreślonym przez organ procesowy.

Pismo zawierające wniosek dowodowy może być sporządzone przez oskarżonego niewładającego językiem polskim w języku obcym. W takiej sytuacji to na organie procesowym spoczywa obowiązek przetłumaczenia tego pisma na język polski, co można wywodzić z art. 204 § 2 k.p.k., który nakazuje przywołanie tłumacza także wtedy, gdy zachodzi potrzeba przełożenia na język polski pisma sporządzonego w języku obcym, i odwrotnie.

2.5. Pozostałe najważniejsze prawa podejrzanego i oskarżonego

Poza wyżej omówionymi prawami podejrzanego i oskarżonego cudzoziemiec posiada inne prawa, m.in.:

1. Prawo do składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień, odmowy udzielenia odpowiedzi na pytania – podejrzanego nie ma obowiązku mówienia prawdy (art. 175 k.p.k.).
2. Brak obowiązku dowodzenia swojej niewinności oraz dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1 k.p.k.).

3. Prawo do udziału w czynnościach dowodowych, w tym czynnościach niepowtarzalnych (art. 315 § 2, art. 316, art. 317, art. 318 oraz art. 374 k.p.k.).
4. Prawo do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania (art. 321 § 1 k.p.k.).

Summary

The refugee crisis on the Polish-Belarusian border related to the appearance on the border of a significant number of people who were brought to the territory of Belarus and then directed to the territory of Poland in an organized manner by Belarusian services led to a number of actions by, among others, Polish authorities, the legal aspects of which required urgent elaboration. This article addresses the issue of a foreigner as a perpetrator of crime in the Polish criminal process. As a rule, foreigners who have committed a crime or a misdemeanor on the territory of Poland bear the same responsibility as Polish citizens. In the proceedings pending against them, they are subjects of certain rights and obligations on the same terms as Poles. In the context of the events that have been taking place over the past few months against foreigners with the involvement of state services and authorities, it is worth noting the basic rights and obligations of foreigners from the moment they are detained in connection with their alleged commission of a crime to which the Polish Criminal Law will apply.

Keywords

refugees, crisis, perpetrator, criminal procedure, Polish-Belarusian border

Bibliography

- Grabowska-Moroz B., w: *Prawo dostępu do obrońcy w świetle prawa europejskiego*, red. B. Grabowska-Moroz, Warszawa 2018.
< <https://isp.policja.pl/isp/do-pobrania/8103,Wzory-pouczen-w-postepowaniu-karnym-w-26-jezykach.html> >.
< <https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/tlumaczenia-wzorow-pouczen/tlumaczenia-wzorow-pouczen> >.
< <https://www.arch.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/wzory-pouczen> >.
Raglewski J., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część II. Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.